T.C.
BAŞBAKANLIK
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI
Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.1.HM.0.DEİ.06.03/GNL 24.04.01* 33537

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI GENEL SEKRETERLİĞİNE

İlgi: 06.04.2001 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-9790 sayılı yazınız.

İlgi'de kayıtlı yazınız konusu, Sinop Milletvekili Kadir Bozkurt, Tokat Milletvekili M. Ergün Dağcıoğlu ve Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın soru önergelerine ilişkin açıklamalar ekte gönderilmektedir.

Ayrıca, Müsteşarlığımız görev alanına girmeyen konulara ilişkin soru önergeleri cevapları doğrudan tarafınıza iletilmek üzere Maliye Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na gönderilmiştir.

Bilgileri ve gereğini arz ederim.

Kemal DERVİŞ
Devlet Bakanı

Ek: 6

Tokat Milletvekili M. Ergün Dağcıoğlu'nun 7/3960-9734 Sayılı Soru Önergesi'ne İlişkin Açıklamalar

1) 19 Şubat öncesinde 27,6 milyar dolar olan Merkez Bankası döviz rezervlerine ilişkin en son veri 6 Nisan tarihi itibariyle mevcuttur. Bu tarihteki Merkez Bankası Rezervlerinin toplamı ise yaklaşık 18,8 milyar dolardır. Dolayısıyla kriz döneminde rezervlerimiz yaklaşık 8,8 milyar dolar azalmıştır.

Türkiye'nin dış borç stoku 2000 sonu itibarıyla 114,3 milyar dolardır. 19 Şubat tarihinde ABD Dolarına ilişkin döviz alış kuru 683.159 TL, 16 Nisan tarihindeki döviz kuru ise 1.168.420 TL'dir. Dolayısıyla döviz kuru söz konusu dönemde 485.261 TL artış göstermiştir. Bu artışa göre Türkiye'nin dış borç stoku yeniden değerlemeye tabi tutulduğunda TL cinsinden dış borç stokunun yaklaşık 55,5 katrilyon TL artış gösterdiği görülmektedir. Unutulmamalıdır ki önümüzdeki dönemde döviz kuru daha makul bir seviyeye oturduğunda bu rakam küçülecektir.

İç borç faiz oranları 20 Şubat'tan sonra hızla yükselmiştir. Uzun dönemde maliyetlerin azaltılması amacıyla da çok kısa vadeli borçlanma yoluna gidilmiştir. Bu nedenden ötürü 2001 yılı için hedeflenen iç borç faiz ödemeleri tutarının oldukça üzerinde bir itfa gerçekleşmesi beklenmektedir. Ancak, uygulamaya konulan ekonomik program sonrasında Hazine ihalesinde faiz oranları tekrar düşüşe geçmiş ve vade uzatılmıştır. Her ayın yirmisinde açıklanan bir önceki ayın borç stoğu verilerine göre Ocak 2001'de 44,4 katrilyon TL olan iç borç stoğu Şubat 2001'de 45,4 katrilyon TL'ye yükselmiştir.

2) Bir ekonomide istikrarın sağlanmasında ve uygulanacak ekonomik programın başarılı olmasında, öncelikli unsurun toplumsal uzlaşma olduğu muhakkaktır. Bunun bilicinde olarak ulusal programımızın hazırlanması sürecinde, reel kesim olarak adlandırdığımız işveren ve işçi temsilcileri ile 31 Mart 2001 tarihinde Ekonomik ve Sosyal Konsey Toplantısı'nda bir araya gelinmiştir. Toplumsal uzlaşmanın sağlanması yönünde toplantı son derece yararlı geçmiş ve burada önemli neticeler alınmıştır. Toplumun diğer kesimleri ile yapılan temaslarda da ülkemizde yaşanan sorunlar saptanmaya çalışılmış ve bunlar bir bütün olarak programın şekillendirilmesinde önemli bir kaynak teşkil etmiştir.

Mevcut sorunların aşılmasında yüce Meclisimize önemli görevler düşmektedir. Meclis çatısı altında gösterilecek dayanışmanın, hassas bir süreçten geçtiğimiz böyle bir dönemde milletimize örnek teşkil etmesi bakımından ne kadar önemli olduğu malumdur.

3) Yurt dışında gerek IMF gerekse diğer yabancı kuruluşlarla yapılan toplantılarda, uygulanacak ekonomik programın genel koşulları ve sözkonusu program için sağlanacak dış kredi imkanları görüşülmüştür.

4) Şubat ayında Hazine ihalesi öncesindeki olumsuz gelişmeler uygulanan programa olan güvenin tamamen kaybolmasına neden olmuş ve Türk Lirasına karşı ciddi bir atak meydana gelmiştir. Merkez Bankası yüksek seviyedeki bu döviz talebine karşı likiditeyi kontrol etmeye çalışmış, likidite sıkışıklığı özellikle kamu bankalarının aşırı düzeyde günlük likidite ihtiyaçları nedeniyle ödemeler sisteminin kilitlenmesine neden olmuştur. Bu ortamda uygulanmakta olan döviz kuru sistemi terkedilerek Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmıştır.

14 Nisan 2001 tarihinde açıklanan "Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nın temel amacı kur rejiminin terkedilmesi nedeniyle ortaya çıkan güven bunalımı ve istikrarsızlığı süratle ortadan kaldırmak ve eşanlı olarak bu duruma bir daha geri dönülmeyecek şekilde kamu

yönetiminin ve ekonominin yeniden yapılandırılmasına yönelik altyapıyı oluşturmaktır.

Programımızın başarıyla uygulanması sonucunda ekonomide istikrar kazanılacak, uzun vadede sürdürülebilir bir büyüme ortamı hazırlanacaktır. İç talebin göreli olarak zayıf seyretmesini beklediğimiz içinde bulunduğumuz yıl, Türk Lirası'nın reel olarak değer kaybetmesinin ihracatta ve turizmde rekabet gücümüzü olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Güçlü bir maliye politikasının sürdürülmesi, aktif para politikası ve uzlaşmaya dayalı gelirler politikası ile de son yaşanan kriz sonucunda büyüme hızı ve enflasyon üzerindeki olumsuz etkilerin kısmen de olsa giderilmesi mümkün görülmektedir. Yılın ikinci yarısında ekonomideki daralma eğiliminin tersine döneceği özellikle turizm gelirleri ile ihracatta beklenen artışın ekonomide beklenen canlanmayı sağlayacağı düşünülmektedir. Yılın tamamında Gayri Safi Milli Hasıla'nın(GSMH) yüzde 3 dolayında gerilemesi beklenmektedir. Ancak, mevsimsel etkilerden arındırılmış bazda büyüme hızının yılın ikinci yarısında pozitif olması beklenmektedir.

Türk Lirasının dalgalanmaya bırakılmasıyla birlikte enflasyonun hızlanması kaçınılmaz olmuştur. Bu bakımdan 2001 yılı sonunda TEFE'deki artışın yüzde 57.6, TÜFE'deki artışın ise yüzde 52.5 olması beklenmektedir. Ancak, programın kararlılıkla uygulanması sonucunda yılın ikinci yarısında fiyat artışları yeniden yavaşlama eğilimine girecektir. Fiyatlar genel düzeyinin 2002 yılı itibariyle TEFE'de yüzde 16.6, TÜFE'de ise yüzde 20 düzeyinde olması öngörülmektedir.

Büyüme hızındaki düşüş ve iç talebin daralması sonucunda ithalatın gerilemesi, rekabet gücünde sağlanan iyileşmenin ise ihracat ve turizm gelirlerini olumlu etkilemesi beklenmektedir. Böylece, 2001 yılında cari işlemler hesabı dengeye yakın olacaktır. 2000 yılında yüzde 3 civarında olan toplam kamu kesimi faiz dışı fazlasının GSMH oranı 2001 yılında yüzde 5,5'e yükseltilecektir. Bu çerçevede; Konsolide

bütçe faiz dışı fazlasının GSMH'ya oranının 2000 yılındaki yüzde 4,6'lık seviyesinden 2001 yılında yüzde 5,1 seviyesine yükseltilmesi, başta KİT olmak üzere diğer kamu hesaplarında 2000 yılında yüzde 1,8 olan faiz dışı açığın, 2001 yılında binde 4 fazlaya dönüştürülmesi hedeflenmiştir.

Sonuç olarak programımız, ekonomide sürdürülebilir bir gelişme ortamını sağlayarak kaynak kullanma sürecindeki verimliliği artırmayı, dışa açık bir yaklaşımla piyasa koşullarında rekabet gücümüzü geliştirmeyi ve böylece ekonomide büyümeyi, yatırım ve istihdamı arttırmayı temel amaç olarak belirlemiştir.

5) Türk ekonomisinin yaşadığı kronik yüksek enflasyon ve kamu açıkları, Türkiye'yi 1990'lı yıllardan itibaren sıklaşan aralıklarla ekonomik krizlerle karşı karşıya bırakmışır. Tüm bu gelişmeler, Türkiye'nin potansiyelini tam olarak kullanmasına ve atılım yapmasına engel oluşturmuştur. Yaşanan krizler bankacılık kesimi üzerinde ciddi bir tahribata yol açmış ve kamu maliyesi üzerine büyük bir yük getirmiştir. Faiz oranlarındaki yükselme ve kurlardaki belirsizlik ekonomik birimlerin geleceğe ilişkin güvenlerini sarsmış, reel ekonomiyi de olumsuz yönde etkilemiş ve ekonomi daralma sürecine girmiştir.

Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, varolan bu problemlere kalıcı çözümler getirmeyi ilke olarak benimsemiştir. Esasen reel sektörün temel sorunu ekonomik istikrarsızlıktır. Bir yandan yüksek ve dalgalı enflasyon, öte yandan yüksek faizler reel sektörün yatırım ve üretim planlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Programımız uzun bir geçmişe dayanan bu sorunları çözmeyi hedeflemiştir. Ayrıca, kısa vadede reel sektörün rahatlatılmasına ve ihracatın artırılmasına yönelik bir takım tedbirler düşünülmüştür. Bu bağlamda;

- Bütçeden ve diğer kaynaklardan sağlanacak finansmanlar çerçevesinde Eximbank'ın kredi imkanları arttırılacak,
- İhracatta KDV ödemeleri hızlandırılacak,
- Desteklerle ilgili uygulamalarda bürokratik işlemler azaltılacaktır.
- Bu doğrultuda hız verilen çalışmalar neticesinde bügüne kadar bütçe ödenekleri öne çekilerek Eximbank'a 128 trilyon lira aktarılmış ve bu tutarın 103 trilyon lirası son hafta içinde gerçekleştirilmiştir.

Doğrudan yabancı sermayenin Türkiye'ye girişi konusundaki sorunları giderebilmek amacıyla daha önce Anayasa'da yapılan değişiklikle getirilen uluslararası tahkim imkanı ile ilgili gereken kanun çıkartılacaktır. Bunun yanı sıra doğrudan yatırımın önündeki idari ve bürokratik engelleri ortadan kaldıracak bir eylem planının çalışmaları başlatılmıştır.

Esnaf, sanatkar, KOBİ'ler ve tarım kesiminin yaşanan son krizden asgari seviyede etkilenmelerini sağlamak amacıyla Ziraat ve Halk Bankasından almış oldukları kredilerin faizlerine maliyetlerin yansıtılmasını sınırlamak amacıyla bütçeye 400 trilyon lira tutarında bir ödenek konmuştur.

6) Türk ekonomisinin 1990'lı yıllardan itibaren yaşamış olduğu krizlerin temelinde dışsal etkiler olmakla beraber krizlerin temel sebepleri sürdürülemez bir iç borç dinamiğinin oluşması ve başta kamu bankaları olmak üzere mali sistemdeki sağlıksız yapının ve diğer yapısal sorunların kalıcı çözümlere kavuşturulamamış olmasıdır. Bu açıdan Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı bu sorunların kalıcı çözümlere kavuşması ve istikrarın sağlanması amacıyla oluşturulmuştur.

Yaşanan krizler sonucunda faizlerdeki ve enflasyondaki artışlar, döviz kurlarındaki dalgalanmayla birlikte tüm ekonomide bir belirsizlik ortamına yol açmaktadır. Bu durum reel sektörü de olumsuz etkilemektedir. Mali sektörde yaşanan sıkıntılar reel kesime sağlanabilecek yeni kredi imkanlarını azaltırken, reel kesimin kredi geri ödemelerinde de önemli sorunlara yol açmaktadır.

Türkiye'ye sağlanacak dış kredi ile kamu kesiminde minimum düzeye indirilmeğe çalışılan açıklar finanse edilerek, kamu kesimin borçlanma ihtiyacının bankacılık sistemimiz üzerinde yük oluşturması engellenmiş olacaktır. Böylece son yıllarda yüksek reel faizlere de bağlı olarak kamu kesimi borçlanma ihtiyacını finanse etmeye yönelen bankacılık sistemi kamu açıklarını finanse etmek yerine reel ekonomiye kaynak sağlaması sağlanacaktır. Böylece bankalar üretici ve reel ekonomiyi yeterli ölçüde destekleyebileceklerdir. Yüksek kamu açıkları ve kamu kesiminin son yıllarda net dış borç ödeyici duruma gelmesi yeterince derin olmayan yurtiçi mali piyasalar üzerinde baskı oluşturmuş ve reel faiz oranlarının yüksek seviyede kalmasına yol açmıştır. Ancak sağlanan dış destek neticesinde düşecek olan faizler hem reel ekonomide bir canlanmaya sebep olacak hemde mali piyasalardaki belirsizliklerin azalmasını sağlayacaktır.

Programımızda öngörülen yapısal reformların uygulamaya geçirilmesi ekonomide etkinliği attıracak, bunun sonucunda sürdürülebilir bir büyüme performansı yakalanabilecektir. Yapısal reformların sonucunda devletin işleyişi köklü bir şekilde değiştirilecektir. Bunun sonucunda kamuda kaynak tahsisi sürecinde şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması, ekonomik açıdan rasyonel olmayan etkenlerin ortadan kaldırılması, kamu sektöründe verimliliğin artırılması ve yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesi sağlanacaktır. Böylece, devletin kamu maliyesini bozan ve kaynak kullanımında etkinliği azaltan eski alışkanlıklarına geri dönmesi engellenmiş olacaktır.

Sağlanacak olan dış finansmanın ve gerekli reformların yapılması neticesinde Türkiye'nin potansiyelini tam olarak kullanmasının ve atılım yapmasının önündeki engeller kaldırılmış olacaktır.

7) Bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşması için öngörülen politikalar temel olarak üç ana başlık altında toplanmaktadır. Öncelikle Bankalar Kanunu'nda değişiklikler öngören yasal süreç başlatılmış olup bu sürecin tamamlanması, mali sektörün yeniden yapılandırılması için önemli bir aşama olacaktır.

Konu ile ilgili olarak alınacak bir diğer önlem kamu ve fon bankalarının yüksek tutarlı fon ihtiyacının mali piyasalarda yarattığı bozucu etkiyi gidermek üzere kamu bankalarına Hazine'den alacaklarına karşılık olarak piyasa koşullarına uygun faizli Hazine kağıdı verilerek, görev zararı alacaklarının tümünün en kısa sürede ortadan kaldırılmasıdır. Kamu ve fon bankaları belirli bir program dahilinde, bu kağıtlar karşılığında Merkez Bankası'ndan repo veya satış karşılığı temin edecekleri likidite ile diğer bankalara ve banka dışı kesime olan gecelik yükümlülüklerini azaltacaklardır.

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik diğer çalışmalar ise başlıca şu hususları kapsamaktadır:

(i) Kamu bankalarına zarar oluşturacak görev verilmemesi,

(ii) Kamu bankalarının sermayelerinin kısa süre içinde yeterli seviyeye getirilmesi,

(iii) Emlak Bankası'nın Ziraat Bankası ile birleştirilmesi,

(iv) Kamu bankalarının verimsiz şubelerinin kapatılması ve personel sayısının azaltılması,

(v) TMSF bünyesindeki 13 bankadan Sümerbank bünyesinde birleştirilen ve Mart 2001 itibariyle çalışan sayısı 4596'ya, şube sayısı ise 213'e indirilen 5 bankanın Haziran 2001 itibariyle şube sayısının 134'e indirilmesi,

(vi) Satış süreci devam eden Demirbank ile ilgili olarak tekliflerin değerlendirilmesinin Nisan ayı sonuna kadar bitirilmesi,

(vii) 6 Nisan 2001 tarihine kadar teklif alınamamış olan bankaların Sümerbank veya bir diğer geçiş bankası bünyesinde birleştirilmesi ve bu bankaların şube ve çalışan sayısının rasyonel düzeye indirilmesi,

(viii) BDDK'nın özel bankalar ile sermaye artırımı ve yeniden yapılanma planları üzerinde belirli bir takvime dayalı olarak yaptığı anlaşmaların hızlandırılması.

8) Mali sistemin içinde bulunduğu tıkanıklığa çözüm getirmek için gerekli dış finansman desteği dışında, ülke içi kaynaklar da bu amaç için kullanılabilecektir. Daha da önemlisi mali sektöre ilişkin yapısal reformlar da kamu ve Fon bankalarının sorunlarını çözmekte yardımcı olacaktır.

9) 14 Nisan 2001 tarihinde açıklanan 'Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nı açıklanmasını müteakip, koalisyon hükümetini oluşturan parti başkanları yaptıkları basın toplantısı ile sözkonusu programı desteklediklerini açıklamışlardır. Bu kapsamda, programın ülkemizin yıllardır çözülemeyen sorunlarına çare bulacağı ve başarılı olacağı düşünülmektedir.